

Ook globale maatstaf bruikbaar

Auteur(s):

Bikker, J.A.

*Werkzaam bij de Nederlandsche Bank.***Verschenen in:**

ESB, 84e jaargang, nr. 4208, pagina 453, 11 juni 1999

Rubriek:

Naschrift

Trefwoord(en):

bank-, verzekeringswezen

Dit artikel is een naschrift n.a.v.: P.L.M. van de Ven, [Concurrentie is nog geen efficiëntie](#) en L.J.R. Scholtens en D.M.N. van Wensveen, [Concurrentie en concentratie](#), *ESB*, 11 juni 1999, blz. 450-453.

Concurrentie in het bankwezen staat sterk in de belangstelling, getuige ook de twee hiervoor staande reacties op mijn [ESB-artikel](#) daarover. Omdat concurrentie niet rechtstreeks is waar te nemen, worden vaak indirecte maatstaven zoals de concentratiegraad of de rentemarge gebruikt. Volgens mijn berekeningen zijn concentratiegraad en rentemarge volstrekt ongecorreleerd. Het is niet zo dat deze uitkomst mij onwelgevallig is (zoals Scholtens en van Wensveen suggereren), het ontbreken van correlatie impliceert echter dat deze maatstaven kennelijk totaal verschillende fenomenen beschrijven. Ze zijn dan niet beide, mogelijk zelfs geen van beide, geschikt als meetlat van concurrentie. In een poging te voorzien in het gemis van een duidelijke maatstaf, gebruik ik in genoemd artikel de elegante en theoretisch onderbouwde methode van Panzar en Rosse. Hierin wordt de samenhang onderkend tussen de marktform en de som van de elasticiteiten tussen de prijzen van productiefactoren en ontvangen rente, aangeduid met h . h is een maatstaf van concurrentie en is berekend voor alle eu landen. Onder perfecte concurrentie is h gelijk aan een (prijsstijgingen worden volledig doorberekend in de banktarieven), onder monopolie nul of negatief (banktarieven worden onafhankelijk van de kosten vastgesteld) en onder oligopolistische marktvormen tussen 0 en 1. De concurrentie blijkt in de meeste landen vrij hoog, in sommige landen niet te onderscheiden van perfecte concurrentie. De concurrentie in Nederland ($h = 0,71$) verschilt niet significant van het gemiddelde van de EU (0,74; zie [tabel 1](#) van het artikel).

Tabel 1. Zakenbankieren in Nederland, 1998. Rangorde van banken die de leiding hadden bij beursintroducties en fusies en overnames in Nederland

beursintroducties		fusies en overnames	
rang	marktwaarde	rang	boekwaarde
	mln \$		mln \$
1	ABN Amro Rothschild 1.264	1	Morgan Stanley DW 15.743
2	Goldman Sachs 920	2	Goldman Sachs 11.774
3	ING Bank 616	3	MeesPierson 11.467
4	UBS 530	4	Lazard 11.012
5	Banco Bilbao Vizcayo 122	5	Société Générale 10.329
6	Rabobank 116	6	Bear Stearns 10.254
7	Deutsche Bank 48	7	ABN Amro 4.051
8	Citigroup 28	8	Schröder 4.036
9	HSBC 26	9	ING 3.721
10	Fortis 20	10	Salomon Smith Barney 3.052

Bron: IFR Security Data / Capital Data, *NRC Handelsblad* 13 februari 1999.

Concurrentie en efficiëntie

Talrijke ontwikkelingen zoals nationale deregulering, internationale integratie, technologische ontwikkelingen, toetreding van nieuwe concurrenten en de introductie van de euro veranderen de bankenwereld. Om daaraan het hoofd te bieden en om te profiteren van schaal- en combinatievoordelen kiezen veel banken voor samengaan. Veel bancaire diensten kunnen alleen worden ontwikkeld en verleend als een voldoende grote schaal is bereikt. Van de Ven gaat daar nader op in en constateert voor een aantal landen de aanwezigheid van veel banken, voldoende concurrentie maar onvoldoende efficiëntie, terwijl in andere landen het aantal banken gering en de concurrentie minder groot is, maar deze banken wel innovatief zijn en efficiënt. Concurrentie is dus niet altijd een indicator van een ideale bancaire markt. Dit verklaart waarom het bankwezen dat als niet zo efficiënt te boek staat (zoals in Duitsland, Frankrijk Griekenland, Italië en Spanje) vooral op de binnenlandse ('retail') markten toch vrij concurrerend kan zijn. In dit verband maakt Van de Ven het verwijt dat er al snel sprake kan zijn van begripsverwarring: concurrentie is wat anders dan concurrentiekracht of efficiëntie. Hij geeft overigens toe dat ik dit verschil in mijn artikel expliciet heb duidelijk gemaakt. Van de Ven forceert hier zijn gelijk: in zijn reactie gebruikt hij concurrentie en efficiëntie herhaaldelijk door elkaar. Zo interpreteert hij mijn schattingen van concurrentie als maatstaven van efficiëntie.

Verder beschrijft hij hoe de marktverhoudingen in Frankrijk en Duitsland door overheidsingrijpen zijn verstoord en kan dat niet rijmen met mijn maatstaf die voor deze landen een hoge mate van concurrentie aangeeft. Mijn conclusie is dat de genoemde marktverstoringen wel de efficiëntie hebben aangetast maar veel minder hebben geleid tot banktarieven, die duiden op gebruik van een zekere monopolie-macht.

Concentratie en concurrentie

Van de Ven wijst net als ikzelf op onvolkomenheden van de gehanteerde maatstaf van concentratie. Hij voegt er ook nog de grote verschillen in concentratie op lokaal niveau aan toe. Hier geldt uiteraard dat de concentratiegraad is gekozen bij gebrek aan beter. Vervolgens is voorzichtigheid geboden bij de interpretatie van het, met deze maatstaf gevonden, verband tussen concentratie en concurrentie. Van de Ven vindt dit verband gezocht en maakt dat op nogal badinerende wijze duidelijk: 'How to lie with statistics'. Ik vind dat niet terecht. Er is voor dit verband een plausibele theoretische onderbouwing, namelijk het 'structure-conduct-performance' model, en er is een significant statistisch verband, op basis van lineaire regressie en rang-correlatietoetsen. Mede vanwege het feit dat dit verband niet in alle varianten overtuigend is, breng ik de uitkomsten heel bescheiden: 'op het oog' is er enig verband. Er is geen sprake van enig misbruik van de statistiek. De conclusie dat "voortschrijdende concentratie van de kredietinstellingen binnen de landsgrenzen voor de EU als geheel een negatieve invloed op de concurrentie blijkt te hebben", berust niet (alleen) op de bovenstaande analyse maar (ook) op het model van Panzar en Rosse, waarin de invloed van de tijd op de concurrentie-maatlat is geschat.

Bancaire deelmarkten

Scholten en van Wensveen leggen mij een aantal uitspraken in de mond die in het artikel in het geheel niet zijn terug te vinden, zoals "in Nederland zijn volop monopolietendenzen te ontwaren" en "deregulering en liberalisering in de EU heeft een negatieve invloed gehad op concurrentie". Verder dichten zij mij deels dubieuze motieven toe, zoals "deze uitkomst is Bikker onwelgevallig en hij zoekt naar een maatstaf die wel aansluit bij zijn opvattingen". Tenslotte worden bezwaren naar voren gebracht waarvan niet duidelijk is in hoeverre zij juist zijn. Zo stellen de auteurs vragen bij de empirische toepassing van het Panzar en Rosse-model. Ik zou ten onrechte geen onderscheid maken tussen binnen- en buitenlands bedrijf en provisie-inkomsten, inkomen uit effectenhandel en off-balance activiteiten verwaarlozen. Onderscheid tussen binnen- en buitenlands bedrijf behoeft echter niet te worden gemaakt¹. Zoals in mijn artikel uiteen wordt gezet, heeft de maatstaf betrekking op de activiteiten van de banken van een bepaald land, ongeacht waar deze plaatsvinden en niet op de bancaire activiteiten binnen de landsgrenzen. Provisie-inkomsten en dergelijke worden door mij niet verwaarloosd. In het empirische model wordt daarmee expliciet rekening gehouden. Eerlijkheidshalve zij vermeld dat Scholten en van Wensveen dat niet uit het (niet-technische) artikel in ESB konden opmaken; de betrokken achtergrondstudie gaat hier wel nader op in².

Het Panzar en Rosse-model zoals door mij toegepast, richt zich op het geheel van de bancaire markten, zonder onderscheid naar deelmarkten van geografische aard of naar soort dienstverlening³. Scholten en van Wensveen gebruiken veel ruimte om uit te leggen dat dit geen pas geeft. Dit is een merkwaardige reactie gegeven het evidente gebrek aan gegevens op dit gebied. Het zou interessanter zijn om ook deelmarkten te analyseren. Het ontbreken van de benodigde gegevens maakt dit echter onmogelijk. Natuurlijk noopt het macro-karakter van onze maatstaf tot grote voorzichtigheid; het staat het trekken van interessante conclusies echter niet in de weg

---

1 Dergelijke (openbare) gegevens zijn overigens slechts voor enkele jaren en een beperkt aantal banken beschikbaar.

2 J.A. Bikker en J.M. Groeneveld, Competition and concentration in the European banking industry, *Kredit und Kapital* (te verschijnen).

3 Overigens wordt de invloed van concurrerende niet-banken (automatisch) meegenomen.